

INGLIZ TILI TOPSHIRIQLARI ORQALI TANQIDIY FIKRLARNI RIVOJLANTIRISH

Qobilova Kamola Azamatovna - ilmiy rahbar

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Ismatullayeva Ziyoda Norboy qizi

*Termiz davlat pedagogika instituti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim
fakulteti*

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi topshiriqlarning turlari, ularning metodik ahamiyati va qo'llash yo'llari tahlil qilinadi. Tanqidiy fikrlash — bu o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, dalillarga asoslangan xulosalar chiqarishi, muammolarga kreativ yechim topish qobiliyatini rivojlantiruvchi muhim ko'nikmadir. Tadqiqotda ingliz tilidagi og'zaki va yozma topshiriqlar orqali o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtirish, savol-javoblar, matn tahlili, munozara va muammo asosida tuzilgan mashqlar orqali ularning tanqidiy yondashuvini kuchaytirish yo'llari ko'rsatib o'tilgan. Maqola natijalari ingliz tili o'qituvchilariga zamonaviy ta'lim talablariga mos metodik yondashuvni ishlab chiqishda amaliy yordam beradi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, tanqidiy fikrlash, topshiriqlar, mustaqil fikr, muammoli vaziyat, savol-javob, tahlil, interfaol metodlar, muloqot, darsda faollik.

KIRISH: Bugungi globallashuv davrida ta'lim sohasida o'quvchilarning nafaqat bilim olishi, balki tanqidiy fikrlay olishi, mustaqil qaror qabul qilishga qodir bo'lishi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, chet tillarini o'rganish jarayonida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarning tilni chuqurroq

tushunishiga, tahlil qilish, taqqoslash, baholash va asosli fikr bildirish malakalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Ingliz tili darslarida topshiriqlarning to'g'ri tanlanishi o'quvchilarning fikrlash faoliyatini faollashtirishda, ularni mustaqil mulohaza yuritishga undashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Tanqidiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiluvchi topshiriqlar yordamida o'quvchilar o'rgangan bilimlarini amaliyotda qo'llash, real hayotiy vaziyatlarda to'g'ri va tezkor yechim topish, fikrini asoslab berish kabi ko'nikmalarni egallaydi.

Asosiy qism

Tanqidiy fikrlash – bu insonning o'rganayotgan axborotini tahlil qilish, uni baholash, solishtirish va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatidir. Zamonaviy ta'lim jarayonida ushbu ko'nikma o'quvchilarning ijodiy fikrlashini, masalalarga noan'anaviy yondashuvini, shuningdek, muloqot va muammoli vaziyatlarni hal qilishdagi faol ishtirokini ta'minlaydi.

Ingliz tili darslarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiluvchi topshiriqlar quyidagi shakllarda bo'lishi mumkin:

1. Savol-javob va muhokama topshiriqlari

O'quvchilarga matn asosida savollar berilib, o'z fikrini asoslab javob berish talab qilinadi. Misol: "Siz personajning o'rnida bo'lganingizda qanday qaror qabul qilgan bo'lardingiz?" Bu turdagi savollar o'quvchini tanqidiy yondashishga, voqeani tahlil qilishga undaydi.

2. Muammoli vaziyatlar asosida topshiriqlar

O'quvchilarga hayotiy muammo berilib, unga turli nuqtai nazardan yechim topish so'raladi. Masalan: "Agar siz maktabdagi tartib-qoidalarini o'zgartirish imkoniga ega bo'lsangiz, nimalarni taklif qilgan bo'lardingiz?"

3. Taqqoslash va tahlil qilish topshiriqlari

Ikki yoki undan ortiq matn, shaxs yoki hodisani taqqoslab, o'xshashlik va farqlarni aniqlash orqali o'quvchi fikrlashga jalb qilinadi. Bu orqali u mantiqiy fikr yuritishga odatlanadi.

4. Fikr bildirish va asoslash topshiriqlari

O'quvchidan biror mavzu yoki holat bo'yicha o'z fikrini yozma yoki og'zaki shaklda asoslab berish so'raladi. Misol: "Sizga ko'ra, do'stlik nima? Misollar bilan tushuntiring."

5. Munozarali mavzular asosida mashqlar

"Bu to'g'rimi yoki noto'g'rimi?", "Siz bunga rozimisiz?" kabi savollar asosida bahs-munozara uyushtirish tanqidiy fikrlashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, interfaol metodlar – klaster, insert, aqlli hujum, fishbone (skeletli baliq) kabi texnologiyalardan foydalanish ham o'quvchilarning tahliliy va tanqidiy fikrlash salohiyatini oshiradi. Ingliz tili darslarida bu metodlarni integratsiyalash orqali nafaqat til ko'nikmalari, balki tafakkur ham rivojlantiriladi. O'quvchilarning tanqidiy fikrlashini o'rganish bosqichma-bosqich bo'lishi kerak. Avvaliga savolga javob berish, so'ng tahlil qilish, keyin mustaqil xulosa chiqarish va yakunda o'z fikrini asoslashga o'tish samaradorlikni oshiradi.

XULOSA: Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish — zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biridir. Ingliz tili darslarida bu maqsadga erishish o'quvchilarning nafaqat til kompetensiyalarini, balki mantiqiy va analitik fikrlash, muammolarga kreativ yondashish, o'z fikrini asoslab ifodalash kabi muhim hayotiy ko'nikmalarini ham shakllantiradi. Topshiriqlarni to'g'ri tanlash va metodik jihatdan asoslab qo'llash orqali o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, savollarga ko'p tomonlama yondashishga, bahs va tahlil qilishga o'rgatish mumkin.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, savol-javob, muhokama, taqqoslash, rol o'ynash, muammoli vaziyatlar asosida tuzilgan topshiriqlar o'quvchilarning darsdagi ishtirokini faollashtiradi va ularni chuqur fikrlashga undaydi. Interfaol metodlar va axborot texnologiyalaridan foydalanish esa bu jarayonni samarali va qiziqarli qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tili topshiriqlari orqali tanqidiy fikrlarni rivojlantirish — nafaqat tilni o'rganish, balki har tomonlama fikrlovchi, ongli qaror qabul qiluvchi shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. To'xtaeva N.X. Chet tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 120 b. – B. 45–57.
2. Karimova G.X. Til o'rganishda tanqidiy fikrlashni shakllantirish metodikasi. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021. – 98 b. – B. 23–36.
3. Saidova M.Z. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda interfaol metodlar. // “Xalq ta'limi” jurnali. – 2019. – №3. – B. 15–20.
4. Halimova D. O'quvchilarda chet tilini o'rganish jarayonida ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish. // “Yilning eng yaxshi pedagogik tajribalari”. – Toshkent: TDPU, 2022. – B. 74–81.
5. Anderson, L.W. & Krathwohl, D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 2001. – 312 p. – P. 62–75.
6. Brown, H. D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – White Plains, NY: Pearson Education, 2015. – 384 p. – P. 121–135.
7. Paul, R. & Elder, L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. – Boston: Pearson, 2014. – 520 p. – P. 89–101